

УДК 343.157.3

К. М. Курапова

КОЛО УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

У теорії кримінального процесу інститут перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами визначають як додатковий спосіб забезпечення правосудності судового рішення, резервний механізм захисту прав і законних інтересів, який має виконувати своє призначення, коли неможливі всі інші засоби процесуально-правового захисту.

Перегляд вироків та ухвал суду, що набрали законної сили, за нововиявленими обставинами – це самостійна стадія судового провадження перегляду судових рішень, яка поряд з апеляційним та касаційним розглядом покликана сприяти захисту прав і законних інтересів суб'єктів кримінальних правовідносин, усуваючи недоліки попереднього судового розгляду.

Варто зауважити, що завданням кримінального провадження в Україні згідно зі статтею 2 Кримінального процесуального кодексу України є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, щоб жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1].

При цьому Конституцією України в статті 55 гарантовано, що права та свободи людини і громадянина захищаються судом [2].

Законодавцем у Кримінальному процесуальному кодексі України передбачено главу 34 «Провадження за нововиявленими обставинами», якою регламентується порядок застосування інституту перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами під час кримінального провадження.

Кримінальний процесуальний кодекс України сформований таким чином, що в ньому міститься значна кількість відсильних норм, у тому числі й у главі, яка регламентує застосування інституту перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.

Визначаючи суб'єктів звернення із заявою за нововиявленими обставинами, законодавець передбачив, що відповідно до статті 460 Кримінального процесуального кодексу України учасники судового провадження мають право подати заяву про перегляд за нововиявленими обставинами судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили.

Таким чином, законодавець визначив коло осіб наділених правом на звернення із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, обмеживши його учасниками судового провадження.

Статтею 3 Кримінального процесуального кодексу України визначаються значення термінів, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок. Згідно з пунктом 26 частини 1 зазначеної статті учасниками судового провадження є сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник і законний представник, цивільний позивач, його представник і законний представник, цивільний відповідач, його представник і законний представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також інші особи, за клопотанням або скаргами яких у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюється судове провадження.

Вказаний перелік за загальним правилом є вичерпним і не підлягає розширеному тлумаченню.

Відповідно до статті 459 Кримінального процесуального кодексу України нововиявленими обставинами визнаються, крім іншого, штучне створення або підроблення доказів, неправильність перекладу висновку та пояснень експерта, за відомо неправдиві показання свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, на яких ґрунтується вирок.

Обставини, про які йде мова, мають ряд спільних характерних ознак, а саме:

- недостовірність фактичних даних, які надалі будуть використані судом;
- умисність або злочинна недбалість;
- персоніфікованість.

Ключовим моментом виникнення можливості існування передбачених пунктом 1 частини 2 статті 459 Кримінального процесуального кодексу України обставин є їх походження від особи чи осіб, які є учасниками кримінального провадження та наділені процесуальними правами та обов'язками.

Тобто можливість виникнення вищезазначених нововиявлених обставин прямо пропорційно визначається колом осіб, які в силу своїх процесуальних обов'язків зобов'язані повідомити суду фактичні дані, на підставі оцінки яких суд, керуючись внутрішнім переконанням, повинен дійти висновку про винуватість чи невинуватість особи, а також вирішити інші питання, що в силу статті 368 Кримінального процесуального кодексу України вирішуються судом під час ухвалення вироку.

Такими особами, виходячи з аналізу норм кримінального процесуального закону, можна вважати тих, кого законодавець відніс до категорії інших учасників кримінального провадження, визначаючи їх у главі 3 Кримінального процесуального кодексу України «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження».

Більш конкретизовано можна визначити таких суб'єктів:

- заявник (стаття 60 Кримінального процесуального кодексу України);
- свідок (стаття 65 Кримінального процесуального кодексу України);
- перекладач (стаття 68 Кримінального процесуального кодексу України);
- експерт (стаття 69 Кримінального процесуального кодексу України);
- спеціаліст (стаття 71 Кримінального процесуального кодексу України);
- секретар судового засідання (стаття 73 Кримінального процесуального кодексу України).

При цьому слід зауважити, що зазначені учасники кримінального провадження несуть передбачену законом відповідальність у разі невиконання чи неналежного виконання покладених на них кримінальним процесуальним законом обов'язків.

Незважаючи на те, що особи, про яких йшлося вище, можуть бути першопричиною виникнення обставин, які відповідно до пункту 1 частини 2 статті 459 Кримінального процесуального кодексу України можуть бути визнані нововиявленими, вони позбавлені процесуальної можливості самостійно звернутися до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Наприклад, свідок, який з особистих мотивів обмовив особу, стосовно якої постановлено обвинувальний вирок, позбавлений можливості звернутися до суду із заявою та повідомити про те, що відомості та фактичні дані, які ним було надано суду, не відповідають дійсності, а особа притягнута до кримінальної відповідальності необґрунтовано.

Процесуальні обмеження кола осіб, наділених правом звернення із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, учасниками судового провадження перешкоджають реалізації завдань кримінального провадження в частині «щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура».

Поряд із цим у Кримінальному процесуальному кодексі України законодавцем використовується термін «учасники кримінального провадження». Відповідно до пункту 25 частини 1 статті 3 цього Кодексу учасниками кримінального провадження є сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник і законний представник, цивільний позивач, його представник і законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, особа, стосовно якої вирішується питання про видачу іноземній державі, заявник, свідок і його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

Порівнюючи визначення термінів «учасники кримінального провадження» та «учасники судового провадження», робимо очевидний висновок, що термін «учасники кримінального провадження» ширший та за невеликим винятком поглинає перелік осіб, які підпадають під визначення «учасники судового провадження». При цьому визначенням «учасники кримінального провадження» охоплюються особи, які в силу своїх процесуальних ролей (сукупності прав та обов'язків) здатні породити обставини, що надалі можуть бути визнані нововиявленими відповідно до пункту 1 частини 2 статті 459 Кримінального процесуального кодексу України.

Підсумовуючи викладене, вважаємо можливим висловити думку щодо необхідності внесення змін до статті 460 Кримінального процесуального кодексу України в частині розширення кола осіб, яким надано право на звернення до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Вважаємо, що

коло зазначених осіб варто розширити з учасників судового провадження до учасників кримінального провадження.

Законодавчо збільшивши перелік осіб, яким надано право на ініціювання питання про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, можна досягнути ефективнішої реалізації основних завдань кримінального провадження, дотримання основоположних принципів верховенства права, законності, презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, доступу до правосуддя та обов'язковості судових рішень.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 254 с.
2. Конституція України. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» – К. : Велес, 2005. – 48 с.

Анотація

Курапова К. М. Коло учасників кримінального провадження за нововиявленими обставинами. – Стаття.

Наукова стаття присвячена визначенню кола суб'єктів, наділених правом подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Наведено аргументи щодо необхідності розширення кола суб'єктів звернення. Визначено осіб, яким варто надати процесуальне право на звернення із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Запропоновано внести конкретні зміни до чинного процесуального закону.

Ключові слова: нововиявлені обставини, учасники судового провадження, учасники кримінального провадження, заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Аннотация

Курапова Е. Н. Круг участников производства по вновь открывшимся обстоятельствам. – Статья.

Научная статья посвящена определению круга субъектов, наделенных правом подать заявление о пересмотре судебного решения по вновь открывшимся обстоятельствам. Приведены аргументы относительно необходимости расширения круга субъектов обращения. Определены лица, которым следует предоставить процессуальное право на обращение с заявлением о пересмотре судебного решения по вновь открывшимся обстоятельствам. Предложено внести конкретные изменения в действующий процессуальный закон.

Ключевые слова: вновь открывшиеся обстоятельства, участники судебного производства, участники уголовного судопроизводства, заявление о пересмотре судебного решения по вновь открывшимся обстоятельствам.

Summary

Kurapova K. N. Number of participants of criminal proceedings to new circumstances. – Article.

The scientific article is devoted to the definition of the circle of subjects who have the right to apply for judicial review of newly discovered circumstances. Arguments need to expand the range of treatment subjects. Identified persons who should be given the procedural right to appeal to a statement on the judicial review of newly discovered circumstances. It is proposed to make specific changes to the existing procedural law.

Key words: new circumstances, participants in the proceedings, members of the criminal proceedings, application for review of a decision by the new circumstances.